

Mindre bidrag

Danglish – lidt om »mørkt l« i australsk dansk

Man kan iagttage, at nogle mennesker med engelsk som modersmål producerer to l-lyd, når de taler dansk. Dette kan også gælde mennesker med en meget høj kompetens i dette sprog. Selvsagt skyldes dette interferens fra engelsk. Her har fonemet /l/, som bekendt, to varianter, nemlig »lyst l« (»clear l«) [l] (der primært forekommer foran vokaler), og »mørkt l« (»dark l«) [ɫ] (der primært bruges foran konsonanter samt i udlyd), om end der findes varianter af engelsk, eksempelvis australsk, hvor fordelingen af »lyst l« og »mørkt l« delvis følger andre regler, Jespersen 1964:82. Et par eksempler på »mørkt l«: hall, fault.

Lige så velkendt er det, at en del danskere, der taler engelsk som fremmedsprog, har vanskeligheder med »mørkt l« og erstatter lyden med »lyst l«, Jespersen 1964:82, jf. Davidsen-Nielsen 1994:60. Også her er der tale om en simpel interferens fra modersmålet, idet forholdet afspejler, at dansk rigssprog (i modsætning til danske dialekter) kun indeholder én l-lyd, nemlig det »lyse l«, som beskrevet i Jespersen 1949:93.

Begge disse fænomener er velbeskrevne, men det var ukendt for mig, at man kan finde eksempler på »mørkt l« i det dansk, som endog nogle førstegenerations danske indvandrere i Australien taler, her benævnt danglish. Se herom Søndergaard 1996. Dette er så meget mere påfaldende, som det tit på lydsiden er det eneste »systemfremmede« træk i forhold til modersmålsdansk. Næsten undtagelsesløst var det således muligt for mig uden videre at indplacere alle informanterne regionalt og socialt m.h.t. »sprogligt ståsted« i hjemlandet. Dette viser, at de har bevaret deres modersmål i snævrere forstand godt i de nye omgivelser, nogle gennem mange årtier. Så meget desto mere nysgerrig blev jeg over for dette »mørke l«. Derfor besluttede jeg at udforske det lidt nærmere.

Lad os gå pædagogisk til værks og som første informant vælge en engelskfødt, men dansk gift akademiker i Australien. Før Australiensopholdet har han boet nogle år i Danmark, hvor han har lært sig dansk som fremmedsprog. I det sidste halvandet årti i Australien har hele familiens hjemmesprog konsekvent været dansk.

Nogle eksempler på »mørkt l«:

- 1: De talte engelsk (ordet er noteret 15 gange under samtalen)
- 2: Det var kun tre et halvt år
- 3: Så kan man holde [hålt] dem adskilt
- 4: Det, der hja/p, var...
- 5: Men fra begynde/sen...
- 6: Når de kommer hjem fra skol'...
- 7: De fleste ting er alligevel [ali:vel] så godt som det samme.

»Lyst l« er noteret i ord som: naturlig, udlændinge, oplevede, blive. Sammenfattende kan det nævnes, at denne informant overfører det »dobbelt l-system« fra sit modersmål til dansk, således som vi skulle forvente af en person, der først som voksen har lært sig dansk, selv om hans beherskelse af dansk er helt flydende, jf. indledningen.

Lad os gå et skridt videre og se på, hvorledes det forholder sig med dette fænomen i bilingual dansk hos to informanter, en ældre og en yngre, begge født af danske forældre i Australien. Endvidere har de to det til fælles, at de først har lært sig dansk (af forældrene), før de har lært sig engelsk i skolen.

Den første er en tidligere forretningskvinde på ca. 70 år, der konsekvent havde dansk hjemmesprog, indtil hun i 25 års-alderen giftede sig med en australier.

Nogle eksempler på »mørkt l«:

- 1: Det er vel, fordi at... (4 eks.)
- 2: Da jeg var fem år gammel
- 3: Jeg begyndte at lære engelsk
- 4: Jeg var født Holmberg
- 5: For eksempel er der nogle danskere (8 eks.)
- 6: Det var simpelt hen...
- 7: Det giver mig også den fornemme/se, at... (2 eks.)
- 8: Jeg har holdt [hå:t:d] det ved lige på forskellig måde (4 eks.)
- 9:... at jeg havde et meget enkelt navn.

På samme måde er der mange eksempler på »lyst l«: *alder, føler, heldig, ville*. Som det ses, er fordelingen af »mørkt l« og »lyst l« svarende til den, der forekom hos den første informant. (Det er næppe sandsynligt, at »mørkt l« forekom i forældrenes sprog, mens barnet var lille, se nedenfor).

Den yngre bilingual informant er »gymnasielærer« mellem 20 og 30 år.

Eksempler på »mørkt l«:

- 1: Jeg lærte at tale dansk, før jeg lærte at tale engelsk (9 eks.)
- 2: Det var ikke før jeg kom i skol' (6 eks.)
- 3: ... ikke, at jeg er særlig gammel (3 eks.)
- 4: Så bliver folk mere interesseret i, hvor de bor
- 5: De har altid været stolte af, hvor de kommer fra
- 6: Det er alt for koldt [kå:ld]
- 7: ... fra tolv (tå:l)
- 8: ... med rygsæk og det hele.

»Lyst l« forekommer i ord som *imellem, familie, bedsteforældre*. Også denne informant har »mørkt l« i dansk, men udtalen heraf er knap så markant som hos den sidstnævnte meddeler.

Vi er nu nået frem til førstegenerationsindvandrerne. Og lad os begynde med at registrere nogle af de ord med flere belæg på »mørkt l«, optegnet fra forskellige informanter: *gammel* (10), *engelsk* (6), *til* (4), *enkelt* (2), *simpelt* (2), *stilling* (2), *selv* [sæ:l] (2), *lille* [li:l] (2). Enkelte gange er der registreret ord som: *bil*, for eksempel, *cykel*, *fuld* [fu:l], *hjalp*, *kold* [kå:l], *tolv* [tå:l], *onkel*, *spektakel*, *det hele*.

I forbifarten kan det noteres, at visse nøgleord med »mørkt l«, som forekommer hos de tre første informanter, også er repræsenteret i denne gruppe: *engelsk, gammel, eksempel, simpel, enkel, hjælp, tolv, he/e*.

Betragter man forekomsten af »mørkt l« i forhold til en række baggrundsvariable, jf. Søndergaard 1996, så synes kun en at være relevant her, nemlig længden af opholdet i Australien, men forholdet er ikke simpelt. Det eneste, der kan siges, er, at fænomenet ikke er registreret hos indvandrere, der har været mindre end 20-25 år i landet. Derimod kan der ikke slutes, at jo længere de har været der, desto hyppigere er forekomsten. Det synes i høj grad at være individuelt bestemt: visse gamle immigranter har »mørkt l«, andre derimod ikke.

Det store spørgsmål er naturligvis, hvorfor dette specielle fonetiske træk i engelsk, ofte som det eneste, har smittet af på nogle repræsentanter for første generation. Min hypotese er, at udgangspunktet er identiske engelsk-danske ordpar, hvor det engelske ord har »mørkt l«, eksempelvis: *well/vel, eksempel/eksempel, simple/simpel, full/fuld, cold/kold, help/hjæl*. Efter »at have bidt sig fast« her breder fænomenet sig til danske ord uden modsvarighed i engelsk, men med de fonetiske betingelser for forekomsten af »mørkt l« (i engelsk); typeeksempel: *gammel*.

Litteratur

- Davidsen-Nielsen, Niels: *An Outline of English Pronunciation*. Translated and Revised by F. Larsen & H. F. Nielsen. Odense 1994.
- Jespersen, Otto: *English Phonetics*. Revised and Translated by B. Jürgensen. 7th Edition. København 1964.
- Jespersen, Otto: *Modersmålets fonetik*. 3. udg. København 1949.
- Søndergaard, Bent: Language Maintenance, Code Mixing and Language Attrition. *Nowele* 28/29 (1996):535-555.

Bent Søndergaard